

Kohtuasi C-438/22

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

4. juuli 2022

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Sofiyski rayoneni sad (Sofia esimese astme kohus, Bulgaaria)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

4. juuli 2022

Hageja:

„Em akaunt BG“ EOOD

Kostja:

Zastrahovatelno aktsionerno druzhestvo „Armeets“ AD

Põhikohtuasja ese

Menetluskulude kindlaksmääramise kohta tehtud lahendi kontrollimine, kuna kohus vähendas taotletud advokaaditasu – ühe osa kuludest – suurust selle liigse suuruse tõttu

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Liikmesriikide kohtute seotus ühe menetlusosalise advokaaditasu vähendamisel advokaatide organisatsiooni – millesse advokaadid kuuluvad seaduse alusel – poolt kindlaksmääratud tasu miinimumsummaga

ELTL artikli 276 lõige 1

Eelotsuse küsimused

1. Kas ELTL artikli 101 lõiget 1, mida on tõlgendatud liidetud kohtuasjades C-427/16 ja C-428/16, CHEZ Elektro Bulgaria, tehtud kohtuotsuse tähenduses,

tuleb mõista nii, et liikmesriigi kohtud võivad jätta kohaldamata liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt kohtul ei ole õigust mõista vaidluse kaotanud poolelt välja advokaaditasu kulu summas, mis on väiksem kui miinimumsumma, mille on kindlaks määranud ainult selline advokaatide kutseorganisatsioon nagu advokaatide kõrgeim nõukogu (Bulgaaria) oma määrusega, kui see ei ole piiratud õiguspärase eesmärkide saavutamise, ning seda mitte ainult lepingupoolte suhtes, vaid ka kolmandate isikute suhtes, kellelt võidakse kohtumenetluse kulud välja mõista?

2. Kas ELTL artikli 101 lõiget 1, mida on tõlgendatud liidetud kohtuasjades C-427/16 ja C-428/16, CHEZ Elektro Bulgaria, tehtud kohtuotsuse tähenduses, tuleb mõista nii, et õiguspärase eesmärgid, mis õigustavad liikmesriigi niisuguse õigusnormi kohaldamist, mille kohaselt kohtul ei ole õigust mõista vaidluse kaotanud poolelt välja advokaaditasu kulu summas, mis on väiksem kui miinimumsumma, mille on kindlaks määranud selline advokaatide kutseorganisatsioon nagu advokaatide kõrgeim nõukogu (Bulgaaria) oma määrusega, on käsitletavad seaduses sätestatutena ning kohus võib jätta liikmesriigi õigusnormid kohaldamata, kui ta ei tuvasta, et neid eesmärke konkreetsel juhul ületatakse, või tuleb pigem lähtuda sellest, et liikmesriigi õiguslik regulatsioon ei kuulu kohaldamisele, kui ei ole tuvastatud, et need eesmärgid saavutati?

3. Kumb pooltest peab ELTL artikli 101 lõike 1 kohaselt koostoimes määruse (EÜ) nr 1/2003 artikliga 2 tsiviilvaidluses, milles kulud mõistetakse välja vaidluse kaotanud poolelt, tõendama õiguspärase eesmärgi esinemist ja advokaatide kutseorganisatsiooni antud advokaaditasu madalaima võimaliku suuruse määruse kaudu selle järgimise proportsionaalsust, kui taotletakse advokaaditasu vähendamist selle liigse suuruse tõttu: kas pool, kes taotleb kulude väljamõistmist, või vaidluse kaotanud pool, kes taotleb tasu vähendamist?

4. Kas ELTL artikli 101 lõiget 1, mida on tõlgendatud liidetud kohtuasjades C-427/16 ja C-428/16, CHEZ Elektro Bulgaria, tehtud kohtuotsuse tähenduses, tuleb mõista nii, et riigi ametivõim nagu Narodnoto sabranie (parlament, Bulgaaria), kui ta delegeerib miinimumhindade määrusega kehtestamise advokaatide kutseorganisatsioonile, peab selgelt nimetama spetsiifilised meetodid, mille alusel tuleb määratleda piirangu proportsionaalsus, või tuleb kutseorganisatsioonile anda ülesanne arutada neid määruse tegemisel (nt eelnõu põhjendustes või muudes ettevalmistavates dokumentides) ja kas kohus peab sel juhul, kui selliseid meetodeid arvesse ei võeta, keelduma määruse kohaldamisest ilma konkreetseid summasid kontrollimata, ning kas selliste meetodite põhjendatud arutelu on piisav, eeldamaks, et regulatsioon piirdub sellega, mis on vajalik seatud õiguspärase eesmärkide saavutamiseks?

5. Kui vastus neljandale küsimusele on eitav: Kas ELTL artikli 101 lõiget 1, mida on tõlgendatud liidetud kohtuasjades C-427/16 ja C-428/16, CHEZ Elektro Bulgaria, tehtud kohtuotsuse tähenduses, tuleb mõista nii, et kohus peab hindama õiguspäraseid eesmärke, mis õigustavad liikmesriigi niisuguse õigusnormi

kohaldamist, mille kohaselt ei ole kohtul õigust mõista vaidluse kaotanud poolelt välja advokaaditasu kulu summas, mis on väiksem kui miinimumsumma, mille on kindlaks määranud selline advokaatide kutseorganisatsioon nagu advokaatide kõrgeim nõukogu (Bulgaaria) oma määrusega, ja selle proportsionaalsust seoses mõjuga kohtuvaidluseks konkreetselt ettenähtud summale ning keelduma selle summa kohaldamisest, kui see ületab eesmärkide saavutamiseks vajalikku, või peab kohus üldiselt analüüsima summa kindlaksmääramise määruuses ettenähtud kriteeriumite liiki ja nende väljendumist ning kui ta tuvastab, et need võivad teatud juhtudel eesmärkide saavutamiseks vajalikku ületada, jätma vastavad regulatsioonid kõikidel juhtudel kohaldamata?

6. Kui miinimumtasu õiguspäraseks eesmärgiks loetakse kvaliteetse õigusteenuse tagamist, kas siis lubab ELTL artikli 101 lõige 1, et miinimumsummad määratakse kindlaks ainult kohtuasja liigi (vaidluse ese), kohtuasja suhtes materiaalse huvi esinemise ja osaliselt peetavate istungite arvu alusel, võtmata arvesse muid kriteeriume nagu keerukuse esinemist faktilisest aspektist, kohaldatavaid liikmesriigi ja rahvusvahelisi sätteid jne?

7. Kui vastus viiendale küsimusele on, et liikmesriigi kohus peab igas menetluses eraldi kontrollima, kas tõhusa õigusabi tagamise õiguspäraseks eesmärgid õigustavad tasu miinimumsumma õigusliku regulatsiooni kohaldamist, siis milliste kriteeriumide alusel peab kohus sellisel juhul hindama tasu miinimumsumma proportsionaalsust konkreetses kohtuajajas, kui ta leiab, et miinimumsumma on reguleeritud eesmärgiga tagada tõhus õigusabi liikmesriigi tasandil?

8. Kas ELTL artikli 101 lõiget 1 koostoimes põhiõiguste harta artikli 47 lõikega 3 tuleb tõlgendada nii, et seitsmenda küsimuse hindamisel tuleb arvestada täidesaatva võimu poolt vastuvõetud regulatsiooniga õigusabi korras määratud advokaatidele riigi poolt makstava tasu kohta, mis – seaduses sisalduva viite kaudu – kujutab endast maksimaalset summat, mis hüvitatakse õigusnõustaja poolt esindatud, kohtuvaidluse võitnud poolele?

9. Kas ELTL artikli 101 lõiget 1 koostoimes põhiõiguste harta artikliga 47 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi kohus on seitsmenda küsimuse hindamisel kohustatud märkima tasu suuruse, mis on piisav kvaliteetse õigusabi tagamise eesmärgi saavutamiseks ja mida ta peab võrdlema sellega, mis tuleneb õiguslikust regulatsioonist, ning peab esitama põhjendused enda äranägemise järgi kindlaksmääratud suuruse kohta?

10. Kas ELTL artikli 101 lõiget 2 koostoimes liikmesriigi menetlusõiguslike vahendite tõhususe põhimõtte ja õiguse kuritarvituse keelu põhimõttega tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi kohus, kui ta tuvastab, et ettevõtjate ühenduse otsus on vastuolus konkurentsipiirangu keeluga, määrates kindlaks miinimumtasud oma liikmete jaoks ilma, et esineks tungivaid aluseid sellise riive lubamiseks, on kohustatud kohaldama selles otsuses kindlaksmääratud miinimumtasusid, kuna need peegeldavad teenuste tegelikke turuhindu, millele otsus tugineb, sest kõik

isikud, kes osutavad vastavat teenust, on kohustatud olema selle ühenduse liikmed?

Viidatud liidu õigusnormid ja kohtupraktika

ELTL artikli 101 lõiked 1 ja 2

Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 47

Nõukogu 16. detsembri 2002. a määrus (EÜ) nr 1/2003 asutamislepingu artiklites 81 ja 82 sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta, artikkel 2

23. novembri 2017. aasta kohtuotsus CHEZ Elektro Bulgaria [ja FrontEx International], liidetud kohtuasjades C-427/16 ja C-428/16, EU:C:2017:890

Viidatud liikmesriigi õigusnormid

Bulgaaria Vabariigi konstitutsiooni (Konstitutsia na Republika Bulgaria) preambul, artiklid 121, 122, 124 ja 134

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Grazhdanski protsesualen kodeks, edaspidi „GPK“) artiklid 78, 162, 248, 280 ja 288

Advokatuuriseaduse (Zakon za advokatura, edaspidi „ZA“) artiklid 36, 38, 113, 118, 121 ja 132

Riigi ja kohalike omavalitsuste vastutuse seaduse (Zakon za otgovornostta na darzhavata i obshtinite za vredi) artiklid 1 ja 5

Menetlusabikulude seaduse (Zakon za pravnata pomosht) artiklid 6, 37 ja 39

Advokatuuri ülemkogu 9. juuli 2004. aasta määruse nr 1 advokaaditasude miinimumsummade kohta (Naredba No 1 ot 9 yuli 2004 g. na Visshia advokatski savet za minimalnite razmeri na advokatskite vaznagrazhdenia, edaspidi „NMRAV“ või „advokatuuri ülemkogu määrus“) artiklid 2 ja 7, samuti §§-d 2a ja 3

Menetlusabikulude tasumise määrus (Naredba za zaplashtaneto na pravnata pomosht) artikkel 25 ja § 2

Kohtute poolt vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustikule nõutavate lõivude määr (Tarifa za darzhavnite taksi, koito se sabirat ot sadilishtata po Grazhdanski protsesualen kodeks), artiklid 1 ja 3

Varhoven administrativen sadi (Bulgaaria kõrgeim halduskohus, edaspidi „VAS“) 2. mai 2017. aasta otsus nr 5485, 8. mai 2020. aasta otsus nr 5419, VASi 15. märtsi 2017. aasta tõlgendusotsus nr 1, VASi 13. jaanuari 2021. aasta otsus

nr 422, 14. aprilli 2020. aasta otsus nr 4406 ja 2. detsembri 2020. aasta otsus nr 14894, VASi 22. jaanuari 2018. aasta määrus nr 875, Varhoven kasatsionen sadi (Bulgaaria kõrgeim kassatsioonikohus, edaspidi „VKS“) 11. mai 2022. aasta määrus nr 199, 12. detsembri 2018. aasta määrus nr 437, 15. märtsi 2021. aasta määrus nr 138 ja 21. jaanuari 2022. aasta määrus nr 28.

Bulgaaria tsiviilkohtumenetlusõiguses tehakse otsus kulude konkreetse suuruse kohta menetlust lõpetavas lahendis. Pärast seda ei saa seda küsimust uuesti lahendada. Vastupidi põhinõuete kohta tehtud otsusele, mida sama kohus muuta ei saa, võimaldab GPK artikkel 248 edasise edasikaebamise eeldusena kõrvaldada kulude osas tehtud vigu ja puudusi samal kohtul.

GPK artikkel 78 sätestab, et kulud, mis on tekkinud kohtuvaidluse võitnud poolel, jäetakse selle poole kanda, kelle kahjuks otsus tehti. Üks osa kuludest on advokaaditasu, mille teine pool hüvitab ainult siis, kui selle tasumine on tõendatud. GPK artikli 78 lõige 5 näeb selle summa vähendamise võimaluse ette ainult advokaaditasu osas siis, kui kohtuasjas kaitsmiseks vajalikud kulud ja kohtuvaidluse võitnud poole tegelikult tasutud summad ei ole omavahel põhjuslikus seoses. Sellisel viisil takistatakse selliste summade enda kaelast ära saamist, mis on ilma lõpliku võlgniku osaluseta kokku lepitud liiga suure summana, kusjuures ei kontrollita konkreetset alust (heldus, kuritarvitamine jne). Seesugust vähendamist saab kohus teha ainult siis, kui teine pool esitab tähtaegselt vastava taotluse. Nimetatud sätte kohaselt võib kohus vähendada summat miinimumsummani, kuid kohus ei või tasu vähendada või vähendada seda suurema summani kui miinimumsumma siis, kui kohtuasi on faktilisest või õiguslikust aspektist keerukas. Esindaja ja kohtuvaidluse võitnud esindatava poole vahel jääb kokkulepitud summa kehtima.

Põhikohtuasja faktiliste asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 Põhikohtuasja ese eelotsusetaotluse esitanud kohtus on „Em akaunt BG“ EOOD (hageja) poolt „ZAD Armeets“ AD (kostja) vastu esitatud hagi sõiduauto vargusest tuleneva kahju hüvitamiseks summas 16 112,32 Bulgaaria leevi (BGN) ja viivise saamiseks seadusega sätestatud määras summas 1978,24 Bulgaaria leevi (BGN). 16. veebruari 2022. a otsusega lahendas (eelotsusetaotluse esitanud kohus) need küsimused ning rahuldas haginõuded osaliselt.
- 2 Käesoleval juhul esindas hagejat advokaat, kes esitas juba hagiavalduses taotluse advokaadikulude väljamõistmiseks hagejale. [Kohtule] esitati leping advokaadile tasumise kohta summas 1070 Bulgaaria leevi (BGN). Vastuses hagile esitas kostja vastuväite, et hageja advokaaditasu on liiga suur.
- 3 Esimesel kohtuistungil otsustati asja arutamine edasi lükata. Järgmisel kohtuistungil võttis [kohus] vastu poolte esitatud kirjalikud tõendid, kuulas ära sõiduauto tehnilise ekspertiisarvamuse, andis loa hagi nõude suurendamiseks ning suundus nõu pidama. Samal istungil esitasid pooled menetluskulude nimekirjad, kusjuures hageja nõudis 723,62 Bulgaaria leevi (BGN) riigilõivu, 125 Bulgaaria

- leevi (BGN) ekspertiisitasu ja 1070 Bulgaaria leevi (BGN) advokaaditasu hüvitamist.
- 4 Kohtuotsuse põhjendustes märkis eelotsusetaotluse esitanud kohus kulusid puudutavas osas, et sel ajal võis Bulgaarias turutingimustel osutatav kvaliteetne advokaaditeenus maksta 42 Bulgaaria leevi (BGN) tund, samuti, et kohtu hinnangul kulus kohtuvaidluseks umbes 23 tundi ja seetõttu on põhjendatud tasu 943 Bulgaaria leevi (BGN).
 - 5 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu otsuses märgitakse menetluskulusid põhjendades, et kohus mõistab vastuväidete korral vastavalt GPK artikli 78 lõikele 5 välja ainult osa tegelikult tasutud advokaaditasust, mis ei ole kohtuasja keerukust arvestades liiga kõrge. Selle sätte lõpus on reguleeritud, et kohus ei või välja mõista vähem kui miinimumsumma vastavalt ZAdv artiklile 36. Euroopa Kohtu otsuse kohaselt kohtuasjas C-427/16 oleks viimati nimetatud sätte vastuolus ELTL artikli 101 lõikega 1 koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3, kui ta ei oleks vajalik soovitud eesmärgi saavutamiseks. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on seisukohal, et selliste miinimumhindade kindlaksmääramine, mis kindlustavad advokaadile sissetuleku, mis võimaldab talle väärika elu, oma kohustuste täitmise kvaliteedi ja enesetäiendamise võimalusi, on ühiskonnale kvaliteetse advokaaditeenuse tagamise õiguspärase eesmärgiga proportsioonis. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et brutomäär, mille puhul ei ole tasu veel liiga suur, on 42 Bulgaaria leevi (BGN) tunnis. Käesoleval juhul märgiti, et kvalifitseeritud juriidilist tööd tuli teha 5 tundi tõendite ja kohaldatava õiguse hindamiseks, 3 tundi konsultatsioonideks kliendiga, 12 tundi hagiavalduse ja seisukoha koostamiseks, kohalesõiduks ja osalemiseks kahel avalikul kohtuistungil, istungijärgseks tööks on vajalikud umbes 3 tundi, nii et tehtud pingutused maksavad eelpoolnimetatud tasumäära arvestades umbes 943 Bulgaaria leevi (BGN).
 - 6 Kuna kostja otsustas lasta end kaitsta õigusnõustajal, määrati tema tasuks käesoleval juhul 201 Bulgaaria leevi (BGN), millest kohus mõistis hagejalt välja osa vastavalt hagi rahuldamata jäänud osale.
 - 7 Mõlemad pooled vaidlustasid kohtuotsuse kindlustuse küsimuse osas, kusjuures hageja tõstas oma kaebuses ka kulude küsimuse. Seepeale esitas hageja ka selge taotluse kontrollimiseks esimese astme kohtule. Hageja tugineb Varhoven kasatsionen sad'i (Bulgaaria kõrgeim kassatsioonikohus) otsusele, mille kohaselt kohus on seotud advokatuuri ülemkogu määrmises kindlaksmääratud miinimumsummadega. Ka sõnastus „piirduvad sellega, mis on vajalik“ Euroopa Kohtu otsuses ei tähenda, et õiguspärase eesmärgi saavutamiseks vajalikku miinimumsummat ei tohiks ületada. Peale selle oleks kohus pidanud hindama juhtumi faktilist ja õiguslikku keerukust, mitte tunnihinda. Piisava sissetuleku arvutus on vastuolus põhiseadusliku garantiiga õigusele tööle.
 - 8 Kostja taotles hageja menetluskulude muutmise taotluse rahuldamata jätmist.

- 9 Eelotsusetaotluse esitanud kohus on seetõttu menetlusseadustiku kohaselt kohustatud uuesti hindama, kas kokkulepitud ja tasutud tasu on liiga suur.
- 10 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et praktikas ei ole Bulgaarias tegelikult jälgitavat turgu advokaaditeenuste hindade osas massisegmendis. Ülekaalukas osa lepingutest sõlmitakse formaalselt advokatuuri kõrgeima nõukogu määruses kehtestatud miinimumsummadest. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on kahtlus, et mitte vähestel juhtudel on sellises suuruses tasu maksmine fikseeritud kirjalikult selleks, et lasta see välja mõista teiselt poolt, ilma et vaidluse võitnud pool oleks tegelikult oma advokaadile sellist summat tasunud.

Eelotsusetaotluse põhjenduse lühikokkuvõte

- 11 Liidetud kohtuasjades C-427/16 ja C-428/16, CHEZ Elektro Bulgaria, otsustas Euroopa Kohus, et Bulgaaria regulatsioon, mis ühelt poolt kohustab isikut, kes võtab advokaadi, tasuma sellele tasu, mis ei ole väiksem kui advokaatide kutseorganisatsiooni, advokatuuri kõrgeima nõukogu määruses kehtestatud tasu, ning teiselt poolt kohustab kohut, kui see hindab, kas vastaspoole advokaadi tasu on menetluses liiga kõrge, mitte vähendama tasu väiksemaks kui see miinimumtasu, võib olla vastuolus konkurentsieeskirjadega, ELTL artikliga 101. Samas viidatakse kohtuotsuses sellele, et võib-olla ei ole nimetatud vastuolulisust võimalik kõrvaldada liidu õigusega, kui esinevad avaliku huvi eesmärgid, mis näevad ette sellise toimimisviisi miinimumtasu kindlaksmääramisel – just advokatuuri poolt – ning kui viis, kuidas määrust antakse, on nende eesmärkidega proportsionaalne.
- 12 Euroopa Kohus jätab seega liikmesriigi kohtule hinnata, kas teenuste eest on lubatavad miinimumhinnatasandid, mille määrab kindlaks neid teenuseid osutavate ja konkurentsivastast huvi omavate ettevõtjate ühenduse organ, s.t sõnastada erandid põhimõttelisest keelust vastavalt ELTL artiklile 101. Eespool viidatud kohtupraktika ja õigusnormid tekitavad eelotsusetaotluse esitanud kohtule rea küsimusi selle kohta, kuidas kohaldada advokaaditasude miinimumsummade määrust ja mil viisil määrata kindlaks kohtuvaidluse kaotanud poole poolt võlgnetaavaid mitte liiga suuri advokaadikulusid.

Isiklik kontrolliala – küsimus 1

- 13 Ebaselgus tuleneb sellest, et otsuste ja kooskõlastatud tegevuste keeldu kontrollitakse kaudselt (juhuslikult). Eelotsusetaotluse esitanud kohtule ei ole teada ühtegi juhtumit, kus advokaadi ja esindatava vahel oleks tekkinud vaidlus miinimumtasu õiguspärasuse üle, vaid tegemist on, nagu juba mainitud, kahtlustega selle kohta, kas otsesed tarbijad maksavad tegelikult tasu täies ulatuses. Teada ei ole ka vaidlust advokaadi ja advokatuuri kõrgeima nõukogu vahel, kuna advokaatidel ei ole üldiselt huvi vaidlustada määrust taotlusega madalamatele summadele, ning advokatuuriseaduse (Zakon za advokaturata) kohane distsiplinaarmenetlus ei allu kohtulikule kontrollile. Nagu juba märgitud,

reageerib ühendus omalt poolt igale kolmanda isiku esitatud taotlusele muuta advokaaditasu miinimumsummade määrust (või tõlgendust, mis loeb selle määruse kehtetuks).

- 14 Miinimumsummade õiguspärasuse kontrollimise huvi ei ole seega esmajoones advokaaditeenuse tarbijatel, vaid kaudselt puudutatud isikutel, kellelt see hind välja mõistetakse. See kehtib ka käesoleval juhul, mida reguleerib GPK artikli 78 lõige 5, täpsemalt, et vaidluse kaotanud poole taotlusel vähendatakse summat, mille ta peab vaidluse võitnud poolele hüvitama advokaaditasust, mille viimane tasus. Sellised küsimused tekivad enamikus, kui isegi mitte kõikides tsiviil- ja kaubandusasjades, kuna poolel, kes kardab kaotada, on alati huvi, et temalt välja mõistatav summa oleks väiksem, ning esitab „standardset“ (igal juhul ja ilma põhjenduse vajalikkuseta) vastuväite, et tasu on liiga suur, teine pool esitab aga peaaegu alati kulusid, mille tõendatud suurus ei vasta miinimumsummale ning vaidleb vastu selle vähendamisele ning seadusega võlgnetav summa ei ole selgelt kindlaks määratud.
- 15 Eelotsusetaotluse esitanud kohus vajab selgitust liidetud kohtuasjades C-427/16 ja C-428/16, CHEZ Elektro Bulgaria, esitatud tõlgenduse kohaldamise kohta. Kuna see, kes advokaaditasu suurust käesoleval juhul vaidlustab, ei ole lepingu pool, tuleb kõrvaldada mõnede liikmesriikide kohtute kahtlus, et Euroopa Kohtu otsus kehtib ainult menetluskulude jaotuse teatud juhtudel ja teistel mitte. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates tuleb arvesse võtta, et Euroopa Kohtu otsus tehti küll õigusnõustajate tasu eeskirja vana redaktsiooni kohta GPK artikli 78 lõikes 8, kuid selles asjas oli määravaks just asjaolu, et see redaktsioon viitas turul tavapärasele advokaaditasule.
- 16 NMRÄV seab koos ZAdv artikliga 36 piiri lepinguvabadusele advokaadi ja kliendi vahel, s.t see reguleerib keeldu pidada vastavalt poole tahtele läbirääkimisi tasu üle, mis on madalam kui see, mis tuleneb kaitsmise loomusest. Viide NMRÄV-le seoses GPK artikli 78 lõikega 5 peidab eneses siiski teatud pingesuhet, sest kuna kohus ei tegutses lepinguvabaduse järgi, vaid tasu õigluse kriteeriumi kohaselt vastavalt juhtumi faktilisele ja õiguslikule keerukusele, ei saaks ta kunagi määrata kindlaks tasu, mis on madalam kui õiglase tasu, mistõttu piir saab määruse kohaselt tuua kaasa ainult kõrgema kui õiglase tasu kindlaksmääramise. Sellega seoses tuleb viidata asjaolule, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu kasutatav lähenemisviis toob põhimõtteliselt kaasa selle, et tasu määratakse kindlaks mitte suunaga madalaimale võimalikule määrale, vaid keskmisele turumäärale. Mahukamatel juhtudel, isegi kui seejuures on tegemist väiksema materiaalse huviga, ületab tasu NMRÄV kohaseid summasid.

Tõendamiskoormus ja kontrollimise konkreetne – küsimused 2–5

- 17 Mis puudutab seadusandja poolt järgitavat eesmärki tagada advokaaditeenuste kvaliteet, siis ei kahtle selles ei eelotsusetaotluse esitanud kohus ega viidatud kohtupraktika. (Teatud kahtlus püsib jätkuvalt selles, mil määral ettenähtud meede

on üldiselt sobiv selle eesmärgi saavutamiseks ning kas see on ainuke järgitud eesmärk.) Seaduses selge viite puudumine sellele eesmärgile ei ole selles mõttes küsitav, et teatud eesmärgi lihtne formaalne nimetamine ei taga, et just seda järgitakse, ning et meetmed on sellega seoses proportsionaalsed.

- 18 Konkreetset juhul juhulikult kindlaksmääratava suuruse kohta, mille puhul on tagatud avalik huvi, on aga arvukalt erinevaid käsitlusi. Seetõttu tuleb ka kontrollida, kes pidi hindama hüvitise asjakohast suurust: ühendus, kes tegutses oma määruse tegemisel normi kehtestajana, või kohus, kelle poole pöörduti, määruse eest tervikuna või määruse konkreetne väljendusvorm.
- 19 Bulgaaria õiguses on tegemist hajusa normikontrolliga: Hierarhias seadusest allpool oleva õigusakti õiguspärasust saab kontrollida halduskohtus kehtetuks tunnistamise erimenetluses (haldusmenetlusseadustiku (Administrativnoprotsesuale kodeks) artikkel 185 jj), aga ka igas kohtus, kaasa arvatud tsiviilkohtus, kus tehakse otsuseid õigusakti kohaldamise kohta konkreetsel juhul, mille reguleerimine on õigusakti eesmärgiks. (Olemata seaduses või kohtupraktikas selgelt kindlaks määratud, kalduvad kohtud teisel juhul, s.t normatiivse õigusakti seaduse (Zakon za normativnite aktove) artikli 15 lõike 3 järgi läbi viima formaalset ja sisulist kontrolli ning kontrollima ainult neid menetluslikke ja materiaalseid puudusi, mida saab tuvastada otse, ilma tõendeid kogumata.) Samas on Bulgaaria kohus kohustatud tagama Euroopa Liidu õiguse ülimuslikkuse Bulgaaria seaduste ja hierarhias seadustest allpool olevate õigusaktide ees. Selles osas tuleb kontrollida, kas konkreetset tsiviilasja arutavad kohtud peavad avaliku huvi eesmärgi esinemise ja võetud meetme proportsionaalsuse hindamisel, mille on ette näinud Euroopa Kohus, hindama kokkusobivust õigusakti andmise ajal või peavad nad hindama konkreetset õiguslikku olukorda igal üksikul nende menetluses oleval juhul.
- 20 Seda küsimust tuleb vaadelda ka liidu õiguse tõhusa kohaldamise vajalikkuse aspektist. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt kohaldavad liikmesriikide seadusandjad ja liikmesriikide kohtud liidu õigust vastavalt oma liikmesriigi õigusele – nn menetlusautonoomia põhimõte (ELTL artikkel 291).
- 21 ELL artikli 19 lõike 1 teise lause kohaselt on liikmesriikide kohtud kohustatud tagama liidu õiguse tõhusa kohaldamise. Kohtupraktikas on kinnitatud ka põhimõtet, et liikmesriigi õiguse menetlusõiguslikud vahendid peavad olema sellised, et nad ei raskendaks ülemääraselt õigussubjektidel oma õigusi kaitsta (vt otsus kohtuasjas 33/76, Rewe-Zentralfinanz ja Rewe-Zentral, punkt 5, otsus kohtuasjas C-224/01, Köbler, punkt 47 ja otsus kohtuasjas C-312/93, Peterbroeck, punkt 12).
- 22 Teisalt tundub, nagu kahtleks enamuse liikmesriikide kohtutest, kas liidetud kohtuasjades C-427/16 ja C-428/16, CHEZ Elektro Bulgaria, tehtud otsuses väljendatud lahendus, mille kohaselt advokatuuri kõrgeima nõukogu määruse sätted rikuvad üldiselt ELTL artikli 101 lõikes 1 kehtestatud keeldu, peab tõepoolest paika. Liikmesriikide kohtud lähtuvad vastupidi sellest, et kui selgelt ei

ole tuvastatud, et need sätted on kehtestatud õiguspärase eesmärgi nõudmisi ja selle proportsionaalset järgimist rikkudes, kuulub kohaldamisele NMRAV. Sel põhjusel on sellise rikkumise tõendamiskohustus üldiselt poolel, kes taotleb tasu vähendamist. See nõuab ka selget vastust küsimusele, kas eeldatakse advokaaditasude miinimumsummade määruse kohaldamata jätmist ja kohaldamata jätmisel on erandid või kas vastupidi eeldatakse määruse kehtivust kuni vastupidise tõendamiseni. Vastata tuleb ka küsimusele, kes peab tõendama õigustatud huvi esinemist ja proportsionaalsust menetluses, mis ei toimu poole ja tema advokaadi vahel, vaid kahe poole vahel, kes mõlemad kasutavad advokaati.

- 23 Tekib küsimus, kas erandi lubamine ERTL artiklist 101 eeldab seda, et seadusandja ise pakub garantiisid proportsionaalsusest kinnipidamiseks vastava lahendi tegemisel ühenduse poolt, nagu seda on advokatuuri kõrgeim nõukogu, või kas selliste garantiide olemasolu ei kujuta endast eeldust erandi lubatavuseks ja kohus peab proportsionaalsuse kontrolli täies ulatuses ise läbi viima. Esimesel juhul võib seadusandja teha ühendusele ülesandeks määrata summad kindlaks teatud meetodeid (nt advokaatide tegevuskulude arvutamine, inflatsioon, kulude määramine konkreetse juriidilise tegevuse juurde) arvestades, kusjuures lahendi (määruse) tegemise kontrollimine menetluses tuleb dokumenteerida. Teisel juhul tuleks selline kontrollimine ette võtta kaudselt juhtumipõhiselt, mis on selles mõttes keeruline, et kohtul ei ole üksikute tsiviilkohtuvaidluste jaoks konkreetseid andmeid advokaatide kui iseseisvate ettevõtjate tegevuse kohta. Eelotsusetaotluse esitanud kohus vajab viiteid, kas – kui selline eelnevalt toimuv proportsionaalsuse kontroll peaks olema kohustuslik – sellise kontrolli puudumine on piisav alus tuvastamiseks, et liikmesriigi õigusakt ja selle alusel tehtud lahend ei ole kooskõlas konkurentsireeglitega. Vastasel korral tuleks kontrollida, kas tõsiste ja põhjalike aluste olemasolu NMRAV andmiseks on piisav selle kohaldamiseks, kui ei tõendata, et need alused on simuleeritud või loogiliselt valed.
- 24 Juhul, kui määruse sätted tuginevad kriteeriumitele, mis oma loomult ei taga konkurentsipiirangute proportsionaalsust või mille puhul on lihtsasti tuvastatav, et need ei taga sellist proportsionaalsust teatud olukordades, võiks kohus käsitleda liikmesriigi regulatsiooni, mis kohustab neid piiranguid kohaldama, kui üldiselt kohaldamatut. Sellisel viisil võiks ühendust ajendada andma õigusakti, mis vastab liidu õiguse nõuetele. Teine võimalik tõlgendus eeldab seevastu, et iga üksikut tasueeskirja ja selle toimet tuleb igal konkreetsel juhul kontrollida ja põhjendada.

Kontrollimise kriteeriumid – küsimused 6–9

- 25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus vajab viiteid selle kohta, kas määruse kohaldamisel proportsionaalsuse kontrollimisel tuleks lähtuda esmajoones nendest kriteeriumitest, mis määrati kindlaks määruse andmisel, kui tollal oli parem võimalus nende ettenägemiseks, või kas tuleks ise otsida kriteeriume tasu suuruse proportsionaalsuse jaoks seoses kvaliteetse õigusabi eest õiglase tasu nõudega. Arvesse tuleb võtta, et hageja heidab küll käesolevas kohtuvaidluses – osaliselt VKS-i kohtupraktikale tuginedes – ette Euroopa Kohtu otsuse tõlgendust, mille

kohaselt miinimumsummad peaksid olema väikseimad, millega on võimalik eesmärki saavutada, mis kokkuvõttes ei ole vaidluse all. Ka liikmesriigi seaduslikud kriteeriumid lepinguga madalamate hindade kokkuleppimise vabaduse piiramise lubatavusele on praktikas vaieldamatud: tasu suurus peab ZAdv kohaselt olema „õiglane ja põhjendatud“ ja GPK kohaselt vastama kohtuasja „tegelikule õiguslikule ja faktilisele keerukusele“.

- 26 Praktikas on neid elastseid norme siiski raske sisustada. Nagu eelnevalt märgitud, ei ole liikmesriigi kohtupraktikas alates Euroopa Kohtu viidatud otsusest ühtset käsitlust selle kohta, kuidas konkreetselt tuleks tagada Euroopa õiguse kohaldamine.
- 27 Arvesse tuleb võtta, et NMRAV-s ettenähtud miinimumsummade klassifitseerimine vastavalt materiaalsele huvile (ja kaks täiendavat kriteeriumi: kohtuasja liigi [kriteerium] teatud juhtudel ja peetud kohtuistungite hulga [kriteerium]) ei anna alati aimu tehtud pingutustest. Mõnikord ei anna ka madalaim lävend aimu tehtud pingutustest, kui langev skaala ei ole piisavalt välja kujunenud ja tasu lihtsate kohtuasjade eest võib kasvava huvi tingimustes olla küllalt kõrge. Harvadel juhtudel võib olla tegemist ka vastupidise olukorraga: Materiaalse huvita või vähese huviga kohtuasjas võib advokaat olla sunnitud (puuduva konkurentsi tingimustes töötavad kõik miinimumtasu eest) töötama tasu eest, mis ei ole vastavuses kohtuasja keerukusega.
- 28 Kui proportsionaalsuse kontrolli peab kohus läbi viima aga juhtumipõhiselt, siis on esilekerkivad raskused veelgi suuremad. Eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtleb, milliseid kriteeriume peab ta kohaldama proportsionaalsuse kontrollimiseks immateriaalse eesmärgi (advokaaditeenuse kvaliteet) ja materiaalse piirangu (tasu suurus) vahel. Esmapilgul on ainsaks ühiseks mõõdupuuks advokaadi tööpanus, mida ajalises mõttes käsitletakse objektiivse mõõdupuuna töökoormuse mõõtmiseks, kuid sellist lähenemist ei jagata teiste kolleegiumite praktikas. See on oluliselt raskem ka seetõttu, et kohtuasjades ei ole tehtud töö ulatuse kohta salvestisi ega üldiselt tunnustatud tavapäraseid mõõte teenuste väärtuse ja nende suhte kohta saavutatava eesmärgi suhtes, mistõttu kohtul tuleks ka need parameetrid GPK artiklit 162 vastavalt kohaldades enda äranägemise järgi kindlaks määrata.
- 29 Kui määrust kui ainukest õigusakti, mis kujutab endast lähenemist hindade tegelikule turusituatsioonile, ei saa kohaldada otseselt ega kaudselt, tekib küsimus, kas liikmesriikide kohtud võivad kasutada riigi õigusabi korras määratud esindaja tasumäärasid. Olgu märgitud, et need peaksid tagama miinimumtasu kvaliteetse advokaaditöö eest, praktikas kasutab riik, kes neid tasusid maksab, oluliselt madalamaid tasusid, kui on ette nähtud advokatuuri kõrgeima nõukogu määruuses. Samas on seadusandja aga alates Euroopa Kohtu eelmise otsuse tegemisest lubanud, et see määrus on ka lähtepunktiks ja piiranguks kohtuvaidluse võitnud poolele, keda esindas õigusnõustaja.

- 30 Lõpuks, kui kasutada ei saa ühtegi normatiivset kriteeriumi ja kohus peab toetuma omaenda hinnangule, tuleb seoses põhiõiguste harta – mis peaks olema kohaldatav, kuna liikmesriikide kohtud jätavad ELTL artikli 101 konkurentsireeglite kasutamisel liikmeriikide õigusnormid kohaldamata – artiklist 47 tulenevate kohustustega ka selgitada, millised nõuded tuleb esitada selliste kohtulahendite põhjendustele. Need nõuded peavad vaatama kahes suunas: esiteks, kas kohus peab nimetama kõik tema poolt kasutatud peamised kriteeriumid, ning teiseks, kas ta peab kontrollima ka nende kaalumist, s.t peab pärast määratud tasu lõpliku summa kindlaksmääramist põhjendama, millistel kriteeriumitel oli missugune matemaatiline kaal ning kuidas see mõjutas tulemust. Viimane on praktiliselt teostamatu, kuna see nõuab tõsist ettevalmistust ja advokaaditeenuste turu uurimist, mis ei ole enamikule kohtunikest väljaspool nende endi menetlusi kättesaadav.

Tagajärjed – küsimus 10

- 31 Pärast kohtuotsust liidetud kohtuasjades C-427/16 ja C-428/16, CHEZ Elektro Bulgaria, ei ole liikmesriigi kohtupraktikas ühtset seisukohta selles osas, kuidas konkreetselt tuleks tagada liidu õiguse kohaldamine. VKS-i kohtupraktikas esinevad vastavalt eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt õigusinfosüsteemides tehtud päringutele järgmised lahendused: 1. Ei ole ühtegi sellist juhtumit, kus VKS oleks tuvastanud, et määrus ületab vajalikku määra või oleks viidud läbi kontrollimine objektiivsete kriteeriumite alusel. 2. Ühel juhul otsustati, et kohtuasjas ei saa lubada kassatsioonimenetlust, kui apellatsioonikohus on eelnevalt kindlaks teinud, et osaliselt ei peetud kinni määruse miinimummääradest. 3. Ühel juhul ei lubanud VKS kassatsioonimenetlust seetõttu, et tema hinnangul ei kehti Euroopa Kohtu otsus GPK artikli 78 lõike 5 kohastele juhtudele – advokaaditasu –, kuna see puudutas GPK artikli 78 lõiget 8 – õigusnõustaja tasu –, mis varem viitas advokaaditasule. 4. Mõnedel juhtudel ei lubanud VKS kassatsioonimenetlust, märkides lakooniliselt, et apellatsioonikohtu seisukohad, mille kohaselt ei saa tasu vähendada määruses kindlaksmääratud miinimumsummast allapoole, ei ole vastuolus Euroopa Kohtu otsusega, mille kohaselt peaksid piirangud piirduma miinimumsummaga. 5. Ainult kahel juhul andis VKS kassatsioonkaebustele menetlusloa selles küsimuses, märkides, et määruse miinimumsummad vastavad faktiliselt alati Euroopa Kohtu poolt etteantud kriteeriumitele.
- 32 Enamikel juhtudel püüavad kohtud oletada üldiste põhjendustega, et summa, kui see on ette nähtud advokaaditasu miinimumsummade määruuses, on alati põhjendatud, või määrata summad kindlaks enda äranägemise järgi, mis ei põhine objektiivsetel indikaatoritel (ilmselt aja kokkuhoidmiseks). Lõpuks toob see kaasa olukorra, kus Euroopa Kohtu poolt esitatud arusaama ennast eitatakse, kuna ülekaalukal osal juhtudest keeldutakse tõhusa kriteeriumi puudumisel ettevõtjate ühenduse otsuse lubatavust päriselt kontrollimast. Seetõttu tekib ka probleem, kas Euroopa Kohtu eelpool nimetatud seisukohad liidu õiguse kohaldamise tõhususe

kohta lubavad sarnast lähenemist, nimelt kohaldada ELTL artikli 101 lõikega 1 vastuolus olevat ettevõtjate ühenduse otsust tema enda asendusena.

- 33 Eelkõige seoses VKS-i kassatsiooniastme kohtupraktikaga tuleb lisaks eelpool nimetatud kaalutlustele juhtida tähelepanu asjaolule, et riigilõivudega võrdluse asjakohasuses (mis ei pea paika: advokaadi miinimumtasumäär on ainult ühe huvi eest enam kui 10 000 Bulgaaria leevi (BGN) madalam kui riigilõiv) võib kahelda sel määral, mil justiitssüsteem ei pea vastupidi advokaatidele ennast ise üleval pidama. Eelotsusetaotluse esitanud kohus mõistab väljendit „üleliigne konkurents“ ka mitte kui ebasoovitavat mõistet. Tõepoolest võib suurema tasu tagamine teoreetiliselt vähendada vajadust võtta endale rohkem juhtumeid ning tagada rohkem aega juhtumite uurimiseks, nendes osalemiseks ja advokaadi täiendõppeks, aga see ei saa neid eesmärke garanteerida, kuna mõlemal juhul, nii väiksema kui suurema tasu puhul sõltub kulu advokaadi südametunnistusest. Lõpuks annab VKS-i poolt ettekirjutatud praktika aktsepteerida NMRAV kohaldatavast sõltumatult selle sõnastusest, sõltumatult juhtumi erisustest ja sõltumatult majanduslikust olukorrast, ühendusele „blankotšeki“ tasude kindlaksmääramiseks.

TÖÖDOKUMENT